

vele lépést tartani. Ezért nem várható a jövőben sem, hogy részarányuk megnövekedjék a könyvtári kölcsönzésben.

A regionális és nemzeti (Észak-Írország, Skócia, Wales) könyvtári rendszerek inkább csak kiegészítik a BLDSK-t, semmint versenyeznének vele. Mégis jól szolgálják használóikat, mert olyan dokumentumokat (szépirodalom, gyerekirodalom, av-dokumentumok, népszerű monográfiák) nyújtanak, amelyeket máshonnan nehéz lenne beszerezni. A regionális és nemzeti könyvtári rendszerek célja, hogy megfelelő lelőhelyjegyzékek segítségével előmozdítsák az adatartozó könyvtárak egymás közötti közvetlen kölcsönzését. Az új technológia egyelőre még nagyon kis hatással van a könyvtárközi kölcsönzésre.

Végül az a tény, hogy a kérések több mint felét úgy továbbítják a BLDSK-hez, hogy előzőleg kísérletet sem tesznek a lelőhely megállapítására, azt a bi-

zalmat tükrözi, amellyel a könyvtárak egy nagy és szolgálatkész országos könyvtárközi kölcsönzési központ iránt viseltetnek; különösen, ha a teljesítés gyorsasága nem elsőrendű igény.

Irodalom

- [1] LINE, M. B.—STEEMSON, R. J.: Interlibrary lending in the United Kingdom: report of a national survey carried out in February 1977. British Library, 1978. (British Library Research and Development report, 5417.sz.)
- [2] LaROSE, A. J.: Financial exigency and the academic library: the British experience. = Library Association Record, 87. köt. 4. sz. 1985. p. 148—151.

/WHITE, B.: Interlending in the UK 1985. = Interlending and Document Supply, 14. köt. 1. sz. 1986. p. 3—9./

(Papp István)

A könyvtárközi kölcsönzés helyzete Afrikában

A nehéz gazdasági körülmények miatt a könyvtárközi kölcsönzés még nem szerepel előkelő helyen az afrikai könyvtárügy prioritási listáján. Ez a beszámoló a Szaharától délre fekvő országok (kivéve a Dél-afrikai Köztársaságot) helyzetét tekinti át e szempontból. Az 1984-ben *Nairobi*-ban tartott *IFLA-konferencián* és az azt követő *UAP-szemináriumon* sok panasz hangzott el a könyvtárközi kölcsönzés elmaradott voltáról.

Az afrikai országok könyvtárügyét is meghatározza a gyarmati múlt. Bár az angolul beszélő országokban fejlettebb a könyvtári szolgálat, mint a francia nyelvet használókban, a problémák mindenhol közösek: gyenge anyagi ellátottság, devizális nehézségek, felkészületlen személyzet, a felszerelés hiánya, rossz távközlés. A könyvtárközi kölcsönzés kibontakozását még a hagyományos félelmek is akadályozzák: a könyvtárosok személyükben felelősek a könyvtári dokumentumokért, ezért nehezen adják kölcsön őket. (Egyébként ez a helyzet akadályozza a szabadpolc általános elterjedését is.)

A könyvtárközi kölcsönzés nélkülözhetetlen a kooperáción alapuló állományépítés megvalósításához. *Botswana, Lesotho, Malawi, Szváziföld, Zambia és Zimbabwe* bekapcsolódott a Dél-afrikai Köztársaság könyvtárközi kölcsönzési rendszerébe, ezért ezekben az országokban kisebbek a problémák. De

Lesothóban nincs országos könyvtárközi kölcsönzési rendszer, Zambiában — az országos gyarapítási program ellenére — nem sikerült még felállítani a központi katalógust. Zambiában a legnagyobb igény a tanulmányokhoz szükséges irodalom iránt mutatkozik; ez egyébként jellemző más országokra is. Akkora a tülekedés érte, hogy igen gyakori a könyvcsonkítás, sok könyv el is tűnik; ez viszont ellene hat a könyvtárközi kölcsönzés kibontakozásának.

Ghanában arról panaszkodnak, hogy hiányzik egy országos könyvtárközi központ. Ez a gyökere annak, hogy nem fejlődött ki a könyvtárközi kooperáció. Itt is jelentkeznek olyan általános nehézségek, mint pl. a régi állományok és visszamenőleges folyóirat-évfolyamok hiánya.

Nigériában 1974-ben dolgozták ki egy hatékony könyvtárközi kölcsönzési rendszer tervezetét. Az erről megjelent cikkek eltérően ítélik meg a vállalkozás sikerét. Egy 1984-es beszámoló mindenesetre arról tudósít, hogy 58 könyvtár csatlakozott a rendszerhez, a Nemzeti Könyvtáron belül megszervezték az Országos Bibliográfiai és Kölcsönzési Központot, s a központi katalógusok építése is jó úton halad. A könyvtárközi kölcsönzést azonban továbbra is gátolja, hogy a központi katalógusokról nem készülnek publikációk, nem kielégítő a máso-

lőkapacitás stb. A nemzetközi forgalom gyakorlatilag a fejlett országokra korlátozódik; sok könyvtár a British Library Document Supply Centre (BLDSC) szolgáltatásait részesíti előnyben.

Szenegálban a dakari Egyetemi Könyvtár vállalta a könyvtárközi kölcsönzési központ szerepét. Itt is a már említett nehézségekkel küzdenek; a BLDSC mellett a CNRS (Centre national de la recherche scientifique = Országos Kutatási Központ, Franciaország) és a francia Nemzeti Könyvtár szolgáltatásaira támaszkodnak. Nincs még országos könyvtárközi kölcsönzési szolgálat, bár megkezdtek a központi cédulakatalógusok szerkesztését.

A korábbi Kelet-afrikai Közösség három országa (*Kenya, Tanzánia, Uganda*) 1977-ig a könyvtári szolgálat terén is együttműködött. Manapság azonban e három ország között nagyon szerény a könyvtárközi kölcsönzési forgalom, s inkább a BLDSC-re támaszkodnak, bár Tanzániában és Kenyában meglehetősen fejlett a könyvtárügy. Mindkét országban jobbra csak a nagyobb felsőoktatási és tudományos könyvtárak vesznek részt a könyvtárközi kölcsönzésben. Ha központi katalógusok nem léteznek is, több könyvtári címjegyzék és folyóirat-lelőhelyjegyzék segíti a szolgáltatást.

Kelet-Afrikában ugyancsak az eddig felvetődött problémákkal lehet találkozni: nagy távolságok, gyenge távközlés, a könyvtári jogszabályok hiánya (kivéve Tanzániát), a könyvtárosok kooperációtól való idegenkedése, a kezdeményezés hiánya, szűkös anyagi források, devizális problémák.

A szakemberek erőfeszítéseket tesznek a helyzet megváltoztatására. Az 1984-es szeminárium főbb javaslatjai a következők:

- ◆ továbbra is támaszkodni kell a fejlett országok szolgáltatásaira, de törekedni kell az önállóság magasabb szintjének elérésére;
- ◆ fel kell számolni a könyvtárközi kölcsönzés olyan akadályait, mint a cenzúra és a behozatali vám;
- ◆ ki kell alakítani a könyvtárközi kölcsönzési rendszerek szabványosított gyakorlatát az IFLA ajánlásainak megfelelően;
- ◆ minden országban létre kell hozni a könyvtárközi kölcsönzés központját;
- ◆ nem feladva a központi katalógusok megteremtésének igényét, első lépésként a könyvtárak gyűjtőkörü kooperációja segíthet a helyzeten (a folyóiratok központi címjegyzéke fontosságban megelőzi a könyveket);
- ◆ ha a könyvtárközi kölcsönzés már elért egy bizonyos szintet, a szolgáltatásokért térítést kell kérni, hogy meggátolják a felelőtlen használatot és kompenzálják a terhek viselőit.

/BENNETT, R. J.—NDEGWA, J.: *Interlending in Africa: a general view. = Interlending and Document Supply*, 14. köt. 1. sz. 1986. p. 22—25./

(Papp István)

Felhívjuk tisztelt olvasóink figyelmét, hogy
a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 5—6—7. összevont tematikus száma
(Mikroszámítógépek a könyvtári és szaktájékoztatási munkában)
korlátozott számban még megvásárolható vagy előfizethető
az OMIKK értékesítési osztályán (Bp., Múzeum u. 17. fsz. 8.).